

העלים העליונים של הלולב שנחלקו

סוכה לב, א

בעי רב פפא נחלקה התיומת מהו ... אמר רבי יהושע בן לוי נחלקה התיומת נעשה כמי שניטלה התיומת ופסול.

רש"י שם ד"ה נחלקה התיומת

שני עלין עליונים אמצעים ששם השדרה כלה נחלקו זה מזה ונסדקה השדרה עד העלין שלמטה מהם.

רש"י ב"ק צו, א ד"ה התיומת

כף תומר האמצעי העליון תיומת היא.

תוס' ב"ק צו, א ד"ה נחלקה התיומת

מצא ר"י בתשובת הגאונים נחלקה התיומת, אותו הוצא העליון בראש הלולב שאין הוצא למעלה הימנה והוא כשני הוצין דבוקין זה בזה ונקראין תיומת, וכן משמע מתוך הלכות גדולות שרוצים לפרש כן, ולדבריהם לא ימצא לנו לולב כשר, כי בטורח נמצאין אותן שיש להם תיומת כזה אפילו אחד בה' מאות ... ובקונטרס פירש נחלקה תיומת שני עלים עליונים אמצעיים ששם כלה השדרה נחלקה זה מזה ונסדקה השדרה עד העלין של מטה מהן, ומתוך פירושו משמע שנסדק השדרה כל כך שנראה העלין העליונים חלוקים ומפוזרים זה מזה. ועוד אומר ר"י דיש מפרשים שכל עלי הלולב כפולין כל אחד לשנים ויש בראש הלולב בסוף השדרה ב' עליון יוצאין ממנה שכל אחד כפול לשנים כשאר עלי הלולב ואותם שנים עליון היוצאין מראש השדרה נקראין תיומת ואהנהו בעי נחלקה התיומת מהו אם נחלקו זה מזה דהיינו קצת מן השדרה. ומיהו אין רוב הלולבין נמצאין כענין זה, ומכל מקום יש לומר דבעי דאי משתכח כה"ג תיומת ונחלקה מהו.

ב"י סי' תרמה ד"ה נחלקה

ונראה דמיירו בלולבים שהם כלים באמצע בשני עליו שכל עלה מהם כפול כדרך שאר עלין שבלולב והם נקראים הוצין, ולפי מה שמצא ר"י בתשובת הגאונים צריך ששני הוצין אלו יהיו דבוקים ממש בלי שום פירוד כאילו הם גוף אחד, וזה דבר שאינו נמצא בארצם. אבל אצלנו נמצא הרבה פעמים כמין דבר אדום בלולב מצד פניו שהוא מחבר שני הוצים אלו, ונראה כל ראש הלולב כאילו הוא עץ אחד בלי שום פירוד. ולפירוש האחרון שכתב ר"י אין צריך ששני הוצין אלו יהיו דבוקים זה בזה כאילו הם גוף אחד, אבל צריך שיהיו סמוכים זה לזה כמשפטם שהם נראים כשנים אלא שאין ביניהם חילוק כלל, אבל אם נחלק הוצא זה מחבירו דהיינו על ידי שנתחלק קצת מהשדרה פסול. ומיהו בחילוק מועט שתחלק השדרה מיפסל. ודלא כרש"י דמצריך שתחלק השדרה כל כך שנראים העלין העליונים חלוקים ומפוזרים זה מזה לגמרי.

שוע"ר שם

ג כפות תמרים זה לולב שהוא גדל על אילן של תמרים, ומתוך שכתבה התורה לשון כפות ולא כתבה עלי תמרים מכאן אתה למד שצריך שיהיה אותן עלים הראויין לאגדן ולכפותן עם השדרה מחמת שהן עדיין רכים, שהרי לא נכתבו נקודות בתורה ופירושו הוא כפות, אבל אם שהה הלולב על הדקל עד שנתקשו עליו כעץ ונתרחקו ונתפרדו מהשדרה, שכן הוא דרכן שכל מה שהן מוסיפים להתקשות הן מתרחקים מהשדרה, ואם נתקשו כל כך עד שאי אפשר לכפותן ולאגדן עם השדרה הרי זה פסול.

ד אבל אם לא נתקשו כל כך, אף על פי שכל זמן שאינן כפותין הן עומדין מפורדין ומרוחקין זה מזה אף על פי כן הוא כשר, אפילו אם לא כפתו כלל, שלא הקפידה תורה אלא שיהא ראוי לכפותה אבל לא שיהא כפות ממש, שהרי אין אנו קורין כפות אלא כפות.

ה ומכל מקום מצוה מן המובחר שלא ליטול לולב שעליו פרודות זה מזה אפילו אם לא נתקשו כלל, אלא שמחמת שנעקרו מעט במקום חיבורם בשדרה נתפרדו זה מזה מעט, אע"פ שאין תלוין למטה כלל אלא הן עלוין למעלה עם השדרה.

ט דרך בריית העלין של לולב כך היא כשהן גדילים גדילים שנים שנים זה לעומת זה משני צידי השדרה, וכל עלה ועלה כפול לשנים והוא דבוק מגבו ופתוח מלפניו, ואם נחלקו רוב העלין של הלולב לשנים ברוב ארכן דהיינו שרוב עלי הלולב נסדקו מגבן במקום הקפל בענין שכל עלה מהן נחלק ברוב ארכו לשנים, הרי לולב זה פסול לפי שאינו מהודר.

י וכל זה בשאר עלי הלולב חוץ מעלה העליון האמצעי אבל עלה העליון האמצעי שהוא גבוה מכל העליון והוא נקרא ראש הלולב, ודרך עלה זה להיות כפול כשאר עלי הלולב, ואם לא היה כפול מתחלת ברייתו הרי זה פסול, אפילו אם כל העליון חוץ מזה הן כפולין, וכן אם היה כפול מתחילת ברייתו ואחר כך נחלק לשנים בכל ארכו דהיינו מראשו עד מקום שעליו יוצאין משם (שממקום זה ולמטה אינו נקרא עלה האמצעי אלא גוף השדרה) פסול.

ופסולים אלו שבעלה העליון אינו משום הידור הלולב אלא משום שנאמר ולקחתם ודרשו חכמים לקיחה תמה ושלימה, וזה העלה שהוא עיקר הלולב שהאדם רואה אותו בתחלת השקפתו ודרכו להיות כפול בכל הלולבין ואם הוא חלוק לשנים הרי ניכר ונראה שאינו תם ושלם במקום הסדק.

יא במה דברים אמורים בנחלק בכל ארכו אבל אם לא נחלק אלא מקצתו כשר. וכל זה בדיעבד או שאין לו לולב אחר אינו צריך לברך על לולב של חבירו ביום א' של סוכות, אבל לכתחלה מצוה מן המובחר לחזר אחר לולב שלא נחלק עלה העליון שלו כלל אלא הוא כפול מראשו עד מקום שעליו יוצאין משם, לפי שיש פוסלין אפילו אם לא נחלק אלא מקצת עלה זה העליון, ואע"פ שאין הלכה כדבריהם מכל מקום טוב לחוש לדבריהם אם אפשר.

יב ואם נסדקה השדרה תחת עלה זה העליון דהיינו ממקום שעליה יוצאים ולמטה אם נתרחקו שני צידי הסדק זה מזה עד שיראו כשנים פסול לפי שחסרונו נראה וניכר שאינו תם ושלם.

יג אם נעקם לפניו, דהיינו הצד שכנגד השדרה נעקם ונכפף עד שנעשית שדרתו כגב בעל חטוטרות, פסול, שאין זה הדור וכן אם נעקם לאחד מצדדיו פסול.

יד אבל אם נעקם לאחוריו, דהיינו ששדרתו נעקמה ונכפפה באמצעיתה לצד פניו כשר, שזהו דרך ברייתו והדרו.

במה דברים אמורים כשנעקמה ונכפפה באמצעיתה, אבל אם נכפפה בראשו כאגמון שראשו כפוף ושחוח למטה בין שנכפפה לצד פניו בין שנכפפה לצד אחוריו פסול שאין זה הידור.

כ וכל זה כשהשדרה בעצמה היא כפופה, אבל אם העליון בלבד הן כפופים אפילו נכפף גם העלה העליון האמצעי הרי זה כשר, לפי שכן דרך הרבה לולבין שעליהן הן כפופים. ויש פוסלין אם רוב עלי הלולב הן כפופין בראשיהן אפילו כל שהוא, ויש להחמיר כדבריהם. אבל אם הוא שעת הדחק שאי אפשר למצוא לולב אחר יש לסמוך על סברא הראשונה ומותר לברך על לולב זה אפילו אם כל עליו הן כפופין. וכן מיום שני של חג ואילך שאין חיוב נטילת לולב בהן מדברי תורה אלא מדברי סופרים יש להקל כסברא הראשונה אם אי אפשר לו למצוא בקל לולב אחר.

שוע"ר סי' תרמט

א כל ארבעת המינים שהיה אחד מהן שאול בידו ... הרי זה פסול ביום הראשון של חג מן התורה, שנאמר ולקחתם לכם ביום הראשון וגו', ודרשו חכמים לכם משלכם להוציא את השאול.

יז אבל שאר כל הדברים הפסולין בכל אחד מארבעה מינים שפסולן הוא מגופו, פוסל בין ביום הראשון בין בשאר הימים, חוץ מפסול מחמת חסרון כגון ניקב נקב מפולש ויש בו חסרון מגוף האתרוג או שניטל עוקצו ונשאר מקומו גומא, אבל ניטלה פטמתו אין פיסולו מחמת חסרון בלבד אלא מחמת שאין זה הידור לפיכך פסול כל שבעת הימים, כשאר כל פסולים שמחמת הידור כגון חזזית וכיוצא בו שפוסלין כל ז' ימים.

יט נמצאת למד שכל הפסולין בראשון מן התורה פסולין בשאר הימים מדברי סופרים חוץ מן עשרה דברים ואלו הם.

א' השאול בין מדעת הבעלים בין שנטל שלא מדעת הבעלים אבל לא נתכוין לגזול.

ג' לולב שנסדק בענין שנפסל.

ד' נחלקה עלה העליון האמצעי (ששני פסולים אלו הן מחמת חסרון כמ"ש בסימן תרמ"ה).